

Maxim, Sorin; Dascălu, Dan Ioan; Popoveniuc, Bogdan; Ionescu, Eusebiu (coord.). *Violența în sport*, Suceava: Editura Universității din Suceava, 2006, 251 p.

Animalele sălbatice nu ucid niciodată pentru sport. Omul este singurul pentru care tortura și moartea creaturilor tovarășe sunt amuzante în ele însele (James Anthony Froude, apud Maxim, S., Dascălu, D.I., Popoveniuc, B., Ionescu, E., 2006, 27). Din păcate, această judecată este susținută de evenimentele neplăcute pe care le auzim tot mai des la televizor (la Știrile de la ora 17 mai ales) sau la care suntem martori fără să vrem: de la crime oribile, brutalizarea femeii, a copiilor, până la violența verbală. Agresivitatea, violența îmbracă forme complexe și variate, pentru că, în fond, este dezirabil să eliminăm din viața noastră tot ceea ce este rău, neplăcut și puțin acceptat de societate. În schimb însă, violența este încurajată, acceptată și lăudată când se exercită în numele unui scop nobil: apărarea țării.

Violența în sport, în ultima perioadă, a dus la creșterea interesului oamenilor de știință față de acest fenomen social. Pe plan european, studiul sistematic al violenței suporterilor echipelor de fotbal (huliganii) a fost determinat de întâmplările de la Bruxelles, de pe Stadionul „Heysel” (28 mai 1985), pentru că, în urma ciocnirilor dintre suporterii echipelor Liverpool și Juventus Torino, au fost rănite 270 de persoane și alte 38 au murit când un perete al tribunei s-a prăbușit peste spectatori.

Violența în sport este din ce în ce mai vizibilă în România și mass-media ne informează despre tot ce înseamnă aceasta: acte săvârșite de sportivi, de către suporterii, de către organizatori sau oficiali. Dar nu ne

oferă, în schimb, posibilitatea de a identifica de fapt cauzele acestor comportamente sau posibilitatea de a le înlătura. Așadar, dacă petrecem o zi în fața televizorului este imposibil să nu aflăm ce scandaluri sunt în lumea sportivă, scandaluri ce au devenit obiectul cercetării lui Dan Ioan Dascălu. Lucrarea *Violența în sport* (publicată de Editura Universității din Suceava) răspunde nevoii de a înțelege mai bine ce se întâmplă în lumea sportului și ce îi determină pe unii suporterii să reacționeze violent. Dacă ne întrebăm de ce o astfel de cercetare a avut loc la Suceava, și nu în București, poate că unul dintre răspunsurile posibile constă în obiectivul declarat: „Facultatea de Educație Fizică și Sport Suceava urmărește ca, prin activitatea sa, să contribuie la participarea științei sportului și a altor subdomenii ale cunoașterii specifice, la afirmarea și dezvoltarea valorilor societății contemporane”.

Prin ce se remarcă această lucrare? Deși a fost publicată în anul 2006, *Violența în sport* este o carte puțin cunoscută de specialiștii de acest gen, fiind scrisă în România, dar nu editată în București. Sub coordonarea lui Sorin-Tudor Maxim, Dan Ioan Dascălu, Bogdan Popoveniuc și Eusebiu Ionescu, unii specialiști și-au exprimat opinia cu privire la violența în sport și violența în general, oferindu-i cititorului posibilitatea de a privi acest fenomen din mai multe perspective: Marius Dumitrescu, Chiara Piazzesi, Nicu Gavriluță, Florin Domunco, Constantin Lupușoru, Răzvan Viorescu, Tatiana Dobrescu, Bogdan Rață, Carmen A.

Bucinschi, Valentina Marinescu, Simona Ștefănescu, Sonia Ionescu, Gloria Rață, Tatiana Dobrescu, Daniela Jeder, Mariana Milici, Florin Munteanu, Dan Milici, Victor Șutac. Avantajul acestei abordări este că asigură acoperirea majorității ariilor de discuție: începând cu abordarea violenței asemeni crizei de umanitate, până la identificarea unui model matematic destinat evaluării factorilor de risc în ceea ce privește apariția manifestărilor violente.

Ce aduce nou în discuție această lucrare? Elementul de noutate constă în temele abordate, bine documentate, și în originalitatea interpretării unui fenomen social îndelung studiat în străinătate și încadrat deja în anumite categorii, definiții și direcții de cercetare.

Sintagma *violență în sport* poate avea semnificații multiple: poate fi vorba despre atitudinea sportivilor pe teren sau a suporterilor, despre limbajul utilizat de cei din urmă sau despre acțiunile organizatorilor. Pentru a evita neînțelegerile, Dan Ioan Dascălu definește acest concept: „acțiunile directe sau indirecte ale unor persoane sau grupuri, fie ei sportivi, oficiali ai mișcărilor sportive sau spectatori, acțiuni directe sau indirecte produse în incintele sportive sau în afara lor înaintea, în timpul sau după desfășurarea unor evenimente sportive și care aduc prejudicii integrității fizice, integrității morale sau bunurilor altor persoane ori grupuri” (p. 69). Putem identifica, de asemenea, pe parcursul lucrării perspectiva antropologică asupra agresivității, precum și diferența dintre violență și agresivitate.

În carte este menționat un tip special de violență: violența simbolică. Aceasta este o formă *soft* de dominație culturală, socială, economică, ce nu se vede în viața de zi cu zi (F. Domunco, *apud* Maxim, S., Dascălu, D.I., Popoveniuc, B., Ionescu, E., 2006). În cadrul acestui tip de violență se înscrie sportul, care, „în calitatea sa de agent socializator,... devine o unealtă prin care clasele dominante influențează masele și își consolidează autoritatea în spectacolul de legitimare a puterii, adică violentează la un

nivel cel puțin simbolic” (p. 133). Și cel mai bun exemplu prezentat în acest caz este cel cu Jocurile Olimpice care s-au desfășurat în anul 1936 la Berlin, atunci când Carl Diem făcea eforturi pentru a legitima ideologia fascistă spunând că, „prin aprinderea simbolică a flăcării olimpice”, sunt generate „resursele necesare construirii identității rasei superioare promovate de național-socialiștii germani” (p. 135). Așadar, Florin Domunco spune că, la nivelul Jocurilor Olimpice, ne confruntăm cu un tip de violență manifestată de națiunile puternice care își consolidează poziția la nivel simbolic atunci când sunt în fruntea ierarhiei, pentru că întăresc convingerea că raporturile de forță dintre țările participante sunt corecte (între dominați și dominanți). Este menționat faptul că nu putem vorbi despre violența simbolică fără să vorbim și despre capitalul simbolic (prestigiul, onoarea, respectul) așa cum îl definește Pierre Bourdieu. Astfel, *the sport is not an end in itself; it is a mean of achieving other ends*, conform lui Erich Honecker (*apud* Maxim, S., Dascălu, D.I., Popoveniuc, B., Ionescu, E., 2006, 134).

În ceea ce privește violența în sport, prin cartea de față identificăm mai multe teorii care se completează reciproc și cu ajutorul cărora putem să ne formăm o imagine mai clară despre acest fenomen. Sorin-Tudor Maxim consideră că procesul modernizării, care are drept efecte urbanizarea și industrializarea masivă, reprezintă factorul ce determină apariția violențelor din confruntările sportive: „Excedat de această preocupare a cetății de a-i organiza până și viața personală, orașeanul recurge ritualic la violență – în special prin sport (supapă prin care tensiunile acumulate de stresul cotidian generat de o societate închisă se eliberează, fără a afecta decisiv coerența și ordinea comunitară – violența sportivă) pentru a exprima dreptul la diferență și identitate” (S.T. Maxim, *apud* Maxim, S., Dascălu, D.I., Popoveniuc, B., Ionescu, E., 2006, 14). Pe de altă parte, perspectiva lui Konrad Lorenz cu privire la rolul sportului contrazice cele

spuse de Sorin-Tudor Maxim mai sus. Autorul lucrării *Așa-zisul rău* (1998) spune că, de fapt, cucerirea culturală a omenirii constă tocmai în capacitatea omului de a se controla și de a face față condițiilor de „stimuli puternic declanșatori de agresivitate”, capacitate educată prin intermediul sportului și tradusă prin termenul *fairness*. Așadar, situația sportivă în sine reprezintă o provocare pentru că, în condițiile în care individului îi este permis să își exprime public instinctele primare, este dezirabil ca acesta să se controleze și să își înfrâneze pornirile. Și, tot din perspectivă antropologică, se consideră că manifestările politice, care redirecționează luptele de această factură spre terenurile de joc, unde răbufnesc violențele de limbaj, agresiunile fizice sau luptele de stradă, sunt determinate de instinctul teritorialității declanșat de supraaglomerare. Și, de vreme ce nu mai e necesară violența interspecifică, tot potențialul agresiv este redirecționat la nivelul societății.

O abordare inedită în ceea ce privește rolul sportului într-o societate este cea a lui Bogdan Popoveniuc : „Sportul pare a fi forma socializată a descărcărilor violente ce s-a format în interiorul civilizației odată cu civilizarea maselor... Emoțiile primare continuă să fie în cadrul societății civilizate contemporane un loc legitim și bine definit. Deși tendința de civilizare a fost de ascundere în culise a acestora, organizarea socială a permis (a fost obligată să permită ?) existența câtorva spații publice în care violența fizică este acceptată oficial (cel puțin între anumite limite)” (p. 60). Așadar, prin statutul dobândit, sportul asigură existența cadrului social care face posibilă apariția emoției. Cum pot fi cultivate emoțiile, depășirea limitelor, senzația controlului și a puterii ? Răspunsul pe care Bogdan Popoveniuc ni-l oferă face referire la sporturile de echipă și contact, pentru că, prin contemplare, prin ascultare, se poate ajunge la o trăire emoțională însoțită de sentimentul de siguranță. Și datorită schimbărilor suferite : prin manifestări prelucrate simbolic, violența „încetează de a mai fi văzută ca tot ceea ce este violență, ci eventual ca... sport” (p. 62).

De multe ori, când se discută despre sport, se discută inevitabil și despre efectul terapeutic pe care acesta îl are. Însă, conform autorilor lucrării, teoria catharsisului nu a fost confirmată de cercetările ulterioare. Conform lui G.W. Russell (p. 86), descărcarea temporară a tensiunii, datorată unor situații sportive, este urmată de nevoia „cultivării” ulterioare a emoțiilor provocate. Așadar, ceea ce îl determină pe individ să se implice în situația sportivă este emoția, o astfel de situație și mai puțin efectul terapeutic al acesteia. Această teorie deschide o nouă problemă în ceea ce privește violența în sport, ce depășește astfel perspectiva dominantă în ceea ce privește rolul sportului și efectele sale : teoria catharsisului.

Un alt element specific sportului, sistemul său de reguli, îi permite individului să se transpună într-un „spațiu psihologic” securizant, în care „anumite tipuri de lucruri se pot petrece ; iar acestea sunt cunoscute dinainte și controlate de arbitri și oficiali. Efectul tuturor acestor lucruri este acela de a produce un fel de zonă sigură” (p. 96). Instalarea zonei sigure duce la apariția stării de *flow* : „ești complet implicat într-o activitate pentru ea însăși. Ego-ul slăbește. Timpul zboară. Fiecare acțiune, mișcare și gând urmează din anteriorul, ca atunci când se cântă jazz. Întreaga ta ființă este implicată și îți folosești calitățile la extrem” (p. 88).

Pe baza aceluiași cadru protectiv, teoria reversibilității (Michael Apter și K.C.P. Smith) abordează din altă perspectivă comportamentul indivizilor : stările metamotivaționale de la baza personalității umane determină inconsecvențele comportamentului. Iar aceste stări metamotivaționale au un anumit conținut emoțional și determină modul în care individul se raportează la cei din jur. Conform ultimei teorii, violența poate fi determinată de o singură stare metamotivațională, generând apariția mai multor forme de violență : *violență furioasă, violență palpitantă, violența puterii, violența jocului*.

De ce e bine să citim această carte ? Din perspectiva autorilor, aflăm care e motivul

pentru care oamenii acordă atât de multă importanță sportului, pentru că găsim explicații valide ale violenței, pentru că găsim exemple de cercetări realizate în acest domeniu și pentru că acesta este doar începutul unor serii de studii realizate la noi în țară.

Andreea Costin

Bibliografie

Misiuni și obiective. (2007). Facultatea de Educație Fizică și Sport Suceava. Consultat pe data de 10.03.2008 la adresa : <http://www.fefs.usv.ro/pagini/istoric/index.php>.